

מראי מקומות - סנהדרין פ"א

מה שייך לדון על החמורה. ותי' דזהו באמת מה שחיפש הגמ' ילפותא מיחזקאל, דודאי פשוט הוא דשייך לחייבו על החמורה, אלא דצריך ילפותא דיכולים לגמור דינו בו ביום כדי שלא יענו את דינו. וע"ש בספר הישר דהארין בסוגיין, וכ' לפרש מהו החילוק בין גברא קטילא ובין טריפה, ע"ש באריכות.

(ג) **אל ההרים לא אכל, שלא אכל בזכות אבותיו, וכו'- פרש"י**, דאין לפרש הפסוק כפשוטו, דא"כ איך אמרי' דצדיק הוא, הרי רק אינו עובר עבירות חמורות אלו, אבל משמע דשפיר עובר עבירות אחרות, וא"כ אינו צדיק. וכ' **המהרש"א** דאילו למסקנא לא קשיא, דלמסקנא כוונת הפסוק הוא דאל ההרים לא אכל, דהיינו דאינו אוכל בזכות אבות, אלא בזכות עצמו, א"כ ע"כ צדיק גמור משום דבר זה בפנ"ע. והיד רמה פי' דעכשיו דהגמ' פירש הפסוק דמיירי בדברים אלו, כגון שלא הלך בקומה זקופה, וכו', שהם קלות, א"כ כש"כ דנוזהר בחמורות, וא"כ שפיר קראו הפסוק צדיק, וכ"כ **הערוך לנר**, וכ' דלפ"ז מיושב קו' המהרש"א.

(ד) **שלא נהנה מקופה של צדקה - ע' בקיצור פסקי הרא"ש (ט', ג') ש"כ** "וטוב שלא ליהנות מקופה של צדקה למי שאפשר". וכ' **הפולא חריפתא** (על קיצור פסקי הרא"ש, אות א') דמדנפשי' כ' בעל קיצור פסקי הרא"ש (דהיינו **הטור**) כן (ולא כתבה הרא"ש בעצמו), וכ' הפ"ח דכ' כן משום מה דאי' בירושלמי דסוף פאה, והובא בטור (יו"ד ס"ס רנ"ה), דכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל, כאילו שופך דמים, ולכן כ' דע"כ מיירי הכא בדאפשר לו שלא ליטול.

(ה) **מודה ר' יוסי באיסור מוסיף - פי' היד רמה**, "אע"ג דלית לי' לר' יוסי איסור חל על איסור, הני מילי באיסור כולל ואיסור בת אחת, דלא איתוסף איסורא בההיא חתיכה גופה או בההיא איתתא גופה, אבל באיסור מוסיף אית לי' איסור חל על איסור, משום דאיתוסף

(א) **אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך - פרש"י**, בניחותא אומר לו מקרא האמור בתורה, ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה, והוא עצמו משים על לבו על מה זה מזכירו. אולם, לשון **הרמב"ם** (ממרים ו', י"א) הוא "ראה אותו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך, כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהירו". וכ' **הלחם משנה** דלפי פרש"י בהסוגיא, השו"ט בהגמ' הוא, דהמקשן הק' דסכ"ס הזכיר לו על מה עבר, ומה הרויח. ותי' המתרג' שאינו מזכיר לו כלל ממה שהוא עשה אם הדין כן או לא, אלא מודיעו הדין והוא יבין מאליו. אבל הרמב"ם פי' דהמקשה סבר בניחותא אמר לו, וכיון דאמר לו בניחותא, הרי הוא כמי שאמר לו שטעה, ומודיע לו הדין ומצער. ותי' לו המתרג' דאינו אומר לו כן אלא דרך שאלה, ואינו אומר לו כלום, והוא דרך כבוד.

(ב) **סלקא דעתא אמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה האי גברא קטילא הוא, קמ"ל - ודבר זה צ"ב**, למה הוי הא דגברא קטילא הוא סבה שלא לחייבו מיתה. וכ' **הערוך לנר** דאולי כוונתו כמש"כ **תוס'**, דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, וקמ"ל כתי' ב' של תוס', דבאמת נחשב עדות שאתה יכול להזימה. אולם ודאי תוס' לא פי' כן, שהרי הק' זה כקו' חדשה על הגמ', ולא דזה הי' הה"א גופא. וע"ע **בעבודת דוד**, שג"כ העיר בזה, וכ' דלכא' י"ל דמה שהתורה חידש חיוב מיתה על איזה חוטאים, באמת יסוד הדין הוא משום ובערת הרע מקרבך, אלא דג"כ איכא כפרה להחוטא ע"י מיתתו. וא"כ, י"ל דהיכא דהחוטא גברא קטילא הוא, א"כ לא חידש התורה בזה שיהי' עליו חיוב מיתה, כיון דבלא"ה יהי' הרע נתבער, כיון דעומד למות, קמ"ל דלא אמרי' כן. עוד הביא מהספר הישר (סי' פ"ז), דהק' דאיך באמת דנין אותו על החמורה, הרי כיון שכבר נגמר דינו היום על הקלה, צריך להמית אותו היום, כדי שלא לענות את דינו, ואם דנין אותו על החמור, אין גומרין את דינו היום אלא למחר, וא"כ

עבירות הם דמוזיה עליהם, אלא דהלמ"מ
הוא העונש גופא.

איסורא בההיא חתיכה גופה, א"נ בההיא
איתתא גופה".

(ח) **הכא במלקיות של כריתות עסקינן, וכו'-** הק'
הסנהדרי קטנה, הא קיי"ל דכל חייבי כריתות
נפטרו ע"י מלקות מידי כריתתן, וא"כ כיון
דכבר לקה, שוב אינו בר קטלא. ותי' דהא כ'
הרמב"ם בפיה"מ דלא מכפר לו המלקות
אלא ע"י תשובה, וכיון דעבר ושנה ואינו
מתיישר, א"כ חזינן דאינו עושה תשובה,
וא"כ עדיין בר קטלא הוא.

(ט) **ההורג נפש שלא בעדים, מכניסין אותו
לכיפה, וכו'-** כ' הרמב"ם (רוצח ד', ט')
דאי"ז בכל חייבי מיתות, אלא רק ברציחה,
אבל בשאר חייבי מיתות אין מכניסין אותו
לכיפה. וביאר שהוא משום דברציחה איכא
השחתת העולם, ודלא כמו שהוא בשאר
עבירות. וע' בסנהדרי קטנה דג"כ כ' דין זה,
וביאר דבשאר עבירות ממתינין שמא לא
יחזור עוד לכיסלה, ואם באמת חוזר ועובר
ממיתין אותו אז, אבל ברציחה אין שייך
לעשות כן, דהא יש לחוש על נפש מישראל
ויוש לעי' לפ"ז, בשאר עבירות אם באמת עושה העבירה עוד פעם
שלא בעדים, האם אז ממיתין אותו, או האם ממתינין לו עד שיעבר
בפני עדים, ומשמע קצת מלשונו דממיתין אותו פעם ב' אף בלא עדים,
וצ"ע].

(י) **ושמואל אמר שלא בהתראה - כ' הסנהדרי
קטנה** דמיירי דהתרה בו ושתק, ולא קיבל
עליו ההתראה, וא"כ אף דאין שייך להורגו
במיתת ב"ד, כיון שלא קיבל עליו ההתראה,
אבל מ"מ ודאי מזיד הוא, דאם לא התרה בו
כלל, ודאי אין מכניסין אותו לכיפה, דאולי
שוגג הוא. ועוד כ', דאולי מיירי בחבר, דודאי
מזיד הוא, אבל דלא כריב"י הוא, שהוא ס"ל
דחייב מיתה. אולם ע' בפרי מגדים (פתיחה
כוללת, חלק ג' אות כ"ד) שדייק מסתימת
לשון הרמב"ם (רוצח ד', ח') דס"ל דרוצח
אין צריך התראה כלל, ומיד מכניסין אותו
לכיפה, דרוצח אינו יכול לומר שוגג הייתי.

(יא) **והבועל ארמית - ע' בנודע ביהודה (מה"ת,
אה"ע סי' ק"נ, ד"ה ואם באנו) שהביא מש"כ
בשו"ת ב"י (גיטין סי' י'), בשם המרדכי
בפרק החולץ בשם ר' אברהם מרעגנשבורג,
דגם ארמי שבא על בת ישראל קנאים פוגעין**

(ו) **מודה ר"י באיסור מוסיף, א"ל אדא ברי בתרי
קטלי קטלית ליי - ע' בסנהדרי קטנה** שהביא
מש"כ התוס' ישנים בכריתות (יד:), דמה
דמודה ר' יוסי באיסור מוסיף, היינו דוקא
היכא דההוספה הוא איסור יותר חמור, אבל
היכא דהאיסור השני הוא איסור קל, אז אפי'
באיסור מוסיף אין האיסור חל. והק' עליו
מהגמ' כאן, דמבואר בגמ' כאן דבעצם הי'
איסור אשת איש חל על האיסור חמותו, אלא
רק דלא שייך כן משום דאין שייך להורגו
בתרי הריגות, אבל מצד איסור מוסיף שפיר
יכול לחול, אף דקל טפי מאיסור חמותו,
והניח בקר'.

(ז) **מי שלקה ושנה ב"ד, מכניסין אותו לכיפה,
וכו'- ע' בחי' הר"ן דכ' לדון בזה, ובכל אלו
השנויין במשניות דלהלן, במכניסין אותו
לכיפה ובקנאים פוגעין בו, האם דינים אלו
משום הא דקיי"ל דב"ד מכין ועונשין שלא
מן התורה, או אם הם הלכה למשה מסיני (וכ'
רש"י בהמשך הגמ' [ד"ה והיכא רמיזא] דדין
דכיפה ודאי הלמ"מ הוא). וכ' להוכיח
דהלמ"מ הם, דהא פנחס אמר לו למשה
(לקמן פב.) דכך לימדתי ממך כשירדת
מסיני. ועוד, אם הוא משום דמכין ועונשין
שלא מן התורה, הלא זה אין שייך אלא
לצורך שעה, וכפי ראות עיני ב"ד, אבל לתקן
תקנה קבועה, הרי אין נביא רשאי לחדש דבר
ומצוה עולמית, וכש"כ לחדש מיתה למי
שאינו מחוייב לה תקנה עולמית. אלא דהק',
דאם באמת מדין הלמ"מ הוא, א"כ איך הק'
הגמ' לקמן (פב:) ומי איכא מידי דרחמנא
פטרי' ואנן ניקום ונקטיל ליי, הא הלמ"מ הוא.
ותי' דקו' הגמ' הוא דאינו ראוי שיהי'
מחייבין אדם מיתה ולא יהי' בו שום רמז
בתורה. וע' בפרי מגדים (פתיחה כוללת, חלק
ג', אות כ"ד), דהעיר דהא קיי"ל דאין עונשין
מהלכה למשה מסיני, וא"כ איך אמרי' דכיפה
הוי הלמ"מ. שאני הכא (א) דאין עונשין אותו
ישר, אלא מסבבין מיתתו, (ב) מה שאין
מענישין מהלמ"מ, היינו משום דאין עונשין
אא"כ הזהיר בכתוב, אבל כאן הרי כולם**

והורג את הקנאי, דנהרג בכה"ג (דלא כבועל ארמית), אולם כ' שאין הדבר ברור בידו.

(טו) והיכא רמיזא, ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו- כ' הרמב"ם (ספר המצוות, שורש ג) שאין למנות ולא יבואו לראות כבלע את הקדש וכו' ללאו במנין הלאוין, דהא לאו זה אינו נוהג לדורות. ואף דאמרי' דהוי רמז לגונב את הקסוה, אי"ז אלא רמז, אבל אי"ז פשטי' דקרא. וע' ברמב"ן בהשגות שם שכ' דמה דאי' בגמ' "רמז", אי"ז ראי' דאינו דרשה גמורה, אלא דיתורים רמזים הם, לפי שלא יתבוננו אלא מדברי קבלה. וכ' דלא הי' שייך להמיתו בידי הקנאין אא"כ הי' חייב מיתה בידי שמים מדאורייתא.

(טז) כהן ששימש בטומאה, וכו'- ע' בסנהדרין קטנה שהביא מש"כ הרמב"ם (סנהדרין י"ח), דכהן ששימש בטומאה חייב מלקות. וכ' דאין להק' על הרמב"ם דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, דאי"ז נחשב מיתת ב"ד. אבל הק' דלכאור' הו"ל חייבי מיתות שוגגין, וא"כ למה לא אמרי' דקם לי' בדרכה מיני', כדתנא דבי חזקי', דאף בחייבי מיתות שוגגין אמרי' כן, וזהו אפי' היכא דאינו חייב מיתת ב"ד, וכמו רודף אחר נערה המאורסה נחשב חייבי מיתות שוגגין כיון דניתן להצילו בנפשו, אף דאינו חייב מיתת ב"ד. וכ' דהרמב"ם אזיל בזה לשיטתו, דאף דחייבי מיתות שוגגין פטורין מממוץ, אולם שפיר חייבין מלקות, וא"כ ה"ה לענין זה, חייב מלקות, אף דהפרכי כהונה נוהגין להורגו.

בהם. וכ' הב"י ע"ז שזה לא שמענו, שלא אמרו אלא בישראל הבא על ארמית, ולא בבת ישראל שבא עליה ארמי.

(יב) קנאין פוגעין בו- פרש"י, בני אדם כשרין המתקנאין קנאתו של מקום, וכו'. וע' באגרות משה (אה"ע א', ל"ח) שהביא מש"כ חתנו הגר"מ שישגאל בשם הגר"ש היימאן, דלא הותר זה אלא לקנאין, ומי שאינו קנאי והורג הבועל, הרי רוצח הוא. אך אעפ"כ, לעולם אין שייך לב"ד להרוג ההורג, דאף אם לפי אומדן דעתנו אינו קנאי, מ"מ הרי אולי כלפי שמיא גליא קנאי הוא, וספק נפשות להקל (אלא דכ' להסתפק, היכא שההורג אינו קנאי לפי האומדן, ורק דאין אנו יכולין להורגו משום דספק נפשות להקל, מהו אם אדם אחר הורגו כדי להצילו מן העבירה, וכדאי' לעיל בש"י רש"י ותוס', דמה דאי' דמצילין אותו בנפשו, היינו דמצילין אותו מן העבירה בנפשו, וא"כ אולי יש לנו לחוש דבאמת אינו קנאי, וא"כ ההורגו אין לו דין רוצח, והניח בצ"ע לדינא).

(יג) קנאין פוגעין בו- כ' המאירי שאי"צ להתרות. אולם ע' בראב"ד (הל' אי"ב י"ב, ו') שכ' דמה דאמרי' דאם פגעו בו קנאים משובחים, היינו דוקא אם התרו בו, אבל אם לא התרו בו, לא אמרי' דהרי אלו משובחין.

(יד) קנאין פוגעין בו- פרש"י, בשעת שהוא רואה את המעשה. וכ' הערוך לנר, דמשמע מדברי רש"י דקאי על כל דינים של המשנה דקנאין פוגעין בו. אבל כ' דמהרמב"ם ושאר פוסקים מבואר דרק בבועל ארמית אמרי' כן, אבל בשאר עבירות קנאין פוגעין בו אפי' לאחר המעשה. והק' הערל"נ על רש"י, איך שייך "בשעת מעשה" בגונב את הקסוה, הא קודם שקנאו, הרי עדיין לא עשה האיסור, ולאחר שקנאו, הרי הוי לאחר המעשה. וכן במקלל בקוסם, אי אפשר לכוון השעה בדיוק להורגו כשמקלל בקוסם, והניח בקו'. וע"ע במאירי (ד"ה יראה) שכ' דנראה שצריך שעת חימום אף בשאר דיני המשנה, אלא דכ' דנראה שאי"צ דין פרהסיא בהם, ורק בבועל ארמית. וסיים דגם נראה שאם יהפוך זה